46209 - ZEKÂT VERİLMESİ GEREKEN YERLER

Soru

Zekâtın verilmesi gereken yerler nerelerdir?

Detaylı cevap

Allah’a hamd olsun.

Zekât verilmesi gereken yerler, sekizdir.Allah Teâlâ bu yerleri Kur'an-ı Kerim'de en güzel bir şekilde açıklayarak bunun farz olduğunu, ilim ve hikmet üzere binâ olunduğunu haber vermiştir.

Nitekim Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسَاكِينِ وَالْعَامِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ وَفِي الرِّقَابِ وَالْغَارِمِينَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَابْنِ السَّبِيلِ فَرِيضَةً مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ[سورة التوبة الأية: ٦٠]

"Zekâtlar, Allah'tan bir farz olarak, ancak fakirlere, düşkünlere, zekât toplayan görevlilere (memurlara), kalpleri (gönülleri) İslâm'a ısındırılacak olanlara, (hürriyetlerini satın almaya çalışan) kölelere, borçlulara, Allah yolunda savaşanlara ve (muhtaç kalmış) yolculara mahsustur. Allah her şeyi hakkıyla bilendir, hikmet sahibidir." (Tevbe Sûresi: 60)

Bu âyette zikredilen sekiz sınıf, kendilerine zekât verilmesi gereken kimselerdir.

Birincisi ve ikincisi: Fakirler ve düşkünler (miskinler)

İhtiyaç ve gereksinimlerini gidermeleri için bu kimselere zekâttan verilir. Fakirler ve düşkünler (miskinler) arasındaki fark şudur: Fakirler daha muhtaç kimselerdir. Fakir, kendisi ve âilesinin yılın yarısına (altı aya) yetecek kadar bir şey bulamayan kimsedir.

Düşkünler (miskinler), fakirlerden durum olarak daha iyidirler.Çünkü düşkünler, yılın tamamına değil de, yarısına veya yarısından fazlasına yetecek kadar ihtiyaca sahip olan kimselerdir.

İhtiyaçlarından bunlara da zekât verilir.

Fakat ihtiyacı nasıl takdir etmeliyiz?

Âlimler bu konuda şöyle demişlerdir:

Kendilerine ve âilelerine bir yıl yetecek kadar ihtiyaçları bu kimselere verilir. Çünkü malların üzerinden bir tam yıl geçtikten sonra zekâtlarının verilmesi gerekir. Zekâtın farz olması için bir tam hicrî yılın geçmesi nasıl takdir edilen zaman ise, zekât verilmesi gereken yerlerden fakirler ve düşkünlere verilen ihtiyaçlar için de yılın takdir edilen zaman olması gerekir. Bu güzel ve iyi bir görüştür. Yani bizler, fakir ve düşküne, hem kendisine, hem de âilesine bir tam yıl yetecek olan şeyi ya yiyecek ve giyecek olarak, ya da kendisine uygun olanını satın alması için para olarak veririz. Veyahut da terzi, marangoz ve demirci gibi sanaatkâr birisi ise, bu takdirde kendisine âlet (makina) satın alıp veririz.Önemli olan, bir tam yıl hem kendisine, hem de âilesine yetecek olan şeyi ona vermemizdir.

Üçüncüsü: Zekât toplayan memurlar

Yani müslüman devlet başkanının zekât toplamaları tayin ettiği kimselerdir.Bu kimseler, zekât üzerinde velâyet/himâye hakkına sahiptirler. Bunun içindir ki Allah Teâlâ âyette şöyle buyrmuştur:

وَالْعَامِلِينَ عَلَيْهَا

"... zekât toplayan görevlilere (memurlara)..."

Âyette geçen "... zekât toplayan görevlilere (memurlara)..." sözü, onların bir tür velâyet/himâye hakkına sahip olduklarına işâret edilmektedir.Bundan dolayı onlar insanlardan zekâtları alıp sahiplerine paylaştıran ve bunları yazan kimselerdir.Bu zekât toplayan memurlara da zekâttan verilir.

Fakat zekât toplayan memurlara zekâttan ne kadarı verilmelidir?

Zekât toplamakla görevlendirilen memurlar, görev vasfından dolayı onlar zekât almaya hak sahibidirler. Kim bir vasıftan dolayı hak ediyorsa, o vasıf miktarınca alır. Dolayısıyla zekât toplama

görevini yerine getirdikleri için onlar zekâttan alırlar.Buna göre, onlara, zekâttan yaptıkları işin konumuna göre verilir.

Örneğin zekât toplayan memurlar fakir kimseler oldukları takdir edilirse, onlara hem zekât memurluğu görevinden dolayı verilir, hem de fakir olmalarından dolayı bir yıllık ihtiyaçlarına yetecek kadarı olmak üzere iki hisse verilir.Çünkü bu kimseler, zekâtı iki vasfa sahip olmalarından dolayı hak etmektedirler: Zekât toplayan memurlar ve fakir olmaları.Bu sebeple onlara, zekâttan her vasıf için ayrı verilir.Fakat onlara zekât memurları oldukları için verir de bu verdiğimiz miktar onların bir yıllık ihtiyaçlarını gidermelerine yetmezse, bu takdirde onların bir yıllık ihtiyaçlarını tamamlarız.

Meselâ birisine, yıllık 10.000 S. Arabistan riyali yeteceğini takdir edersek, onlara fakir olmalarından dolayı verdiğimiz 10.000 riyalden 2.000 riyali zekât memuru oluşundaki hissesidir.Buna göre, ona zekât memurluğundan dolayı 2.000 riyal, fakir olmasından dolayı da 8.000 riyal veririz.

Dördüncüsü: Kalpleri (gönülleri) İslâm'a ısındırılacak olanlar

Bunlar, İslâm'a ısındırılmak istenen kimselerdir.

- Bu, müslüman olması ümit edilen kâfir olabilir.

- Müslüman olabilir, ama kalbindeki îmânı güçlensin diye ona zekâttan veririz.

- Kötü birisi olabilir.Müslümanlara kötülüğü dokunmasın diye ona zekâttan veririz.

Veya benzer kalplerinin ısınmasıyla müslümanların yararına olan kimselere zekâttan veririz. Fakat kalbi ısındırılmak istenen kişinin, kavminin efendisi ve kendisine itaat edilen kimse olması gibi, müslümanlara genel bir yararı olması için ona zekâttan vermemiz şart mıdır? Veya şahsî menfaat için de olsa ona zekâttan vermemiz câiz midir?

Örneğin bir kimse İslâm'a yeni girmişse, zekâttan verdiğimiz takdirde kalbi İslâm'a ısındırılır ve îmânı güçlenirse, ona zekâttan vermemiz câiz midir?

Bu konuda âlimler arasında görüş ayrılıkları vardır. Bana göre tercihli olan görüş, kalbi İslâm'a

ısındırılarak îmânının güçlenmesi için, kavminin efendisi olmasından dolayı değil de şahsî olması sıfatıyla olsa bile, bu kimseye zekât verilmesinde bir sakınca yoktur.

Nitekim Allah Teâlâ'nın şu sözü umumîdir:

وَالْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ

"... kalpleri (gönülleri) İslâm'a ısındırılacak olanlara,..."

Çünkü bedensel ihtiyacından dolayı bir fakire zekât verdiğimize göre,îmânı zayıf olan birisine îmânı kuvvetlensin diye zekât vermemiz, daha önce gelir. Çünkü bir kimsenin îmân yönünden güçlenmesi, onun bedeninin gıda almasından daha önemlidir.

Yukarıda sayılanlara zekât onlara mülk olmak üzere verirlir.Bu mülkiyet (zekâta sahip olma) vasfı, üzerinden bir yıl geçtikten sonra kaybolsa bile, zekât alan bu kimselerin zekâtlarını iâde etmeleri gerekmez.Aksine onların helâl malı sayılır. Çünkü Allah Teâlâ onların zekâta hak sahibi olduklarını "Lâm" harfi ile açıklayarak şöyle buyurmuştur:

[إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسَاكِينِ وَالْعَامِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ] سورة التوبة الأية: ٦٠

"Zekâtlar, Allah'tan bir farz olarak, ancak fakirlere, düşkünlere, zekât toplayan görevlilere (memurlara), kalpleri (gönülleri) İslâm'a ısındırılacak olanlara, (hürriyetlerini satın almaya çalışan) kölelere, borçlulara, Allah yolunda savaşanlara ve (muhtaç kalmış) yolculara mahsustur. Allah her şeyi hakkıyla bilendir, hikmet sahibidir." (Tevbe Sûresi: 60)

Allah Teâlâ bu âyette zekât verilmesi gereken yerleri "Lâm" harfi zikretmesinin faydası şudur:

Eğer fakir, zekât aldıktan sonra üzerinden bir yıl geçmeden önce zengin olursa, zekâtı iâde etmesi gerekmez.

Örneğin fakir olmasından dolayı bir kimseye, kendisine bir yıl yetecek miktar olan 10.000 riyali verdikten sonra, mal kazanmak sûretiyle veya yakın bir akrabasının ölmesi sonucu kendisine miras kalması sonucu Allah Teâlâ onu zengin ederse, bu kimsenin zekâttan aldığı malın geri kalan kısmını iâde etmesi gerekmez. Çünkü o mal, artık onun mülkiyetindedir.

Beşincisi: (Hürriyetlerini satın almaya çalışan) köleler

Allah Teâlâ'nın yukarıda zikredilen âyette geçen:

وَفِي الرِّقَابِ

"... (hürriyetlerini satın almaya çalışan) kölelere,..."

Emri gereği kölelere zekât verilmesi gerekir.

Âlimler âyette geçen "er-Rikâb" kelimesini üç şekilde açıklamışlardır:

1. Hürriyete kavuşmak için, belirli bir miktar dirhem taksitle ödemek şartıyla kendisini efendisinden satın alan mükâteb köledir.Efendisine ödemesi için bu kimseye zekâttan verilir.

2. Hürriyetine kavuşturulmak için zekât malıyla satın alınan köledir.

3. Kâfirlere esir düşen müslümanı onların esâretinden kurtarmak için kâfirlere zekât malından verilir.

Yine, zorla ve kaba kuvvet kullanarak kaçırılan kimse de böyledir.Örneğin bir kâfir veya müslüman, bir müslümanı kaçırırsa, kaçırılan kimseyi kurtarmak için kaçıran kimseye fidye olarak zekâttan bir şeyler verilir.Çünkü sebep, aynıdır.O da müslümanı esâretten kurtarmaktır.Bu, kaçıran kimse müslümanlardan ise ve kaçırdığı kimseyi, fidye vermeksizin onu karşılıksız olarak bırakmaya zorlayamadığımız takdirdeki hükümdür.

Altıncısı: Borçlular

"el-Ğurm" kelimesi, Arapçada borç anlamına gelir.

İslâm âlimleri, borcu iki kısma ayırmışlardır:

1. İnsanların arasını düzeltmek için borçlanma.

2. Bir ihtiyacını gidermek için borçlanma.

Âlimler, insanların arasını düzeltmek için borçlanmaya şu örneği vermişlerdir:

Örneğin iki kabile arasında düşmanlık, kavga veya savaşın vuku bulmasından sonra iyiliksever, makam, şeref sahibi ve reislik konumunda olan bir kimse, iki kabilenin arasını düzeltmek için onlara bir miktar para vererek borçlanmasıdır.İnsanların arasını düzelten bu iyiliksever kimseye, mü'minler arasında kin ve düşmanlığı ortadan kaldırmak ve insanların kanlarının akmasını önlemek için yerine getirdiği bu büyük davranışına mükafat olarak yüklendiği bu borcu zekâttan verirriz.Bu kimseye, ister zengin olsun, isterse fakir olsun, zekâttan verirlir. Çünkü biz, kendisine, ihtiyacını gidermesi için zekâttan vermiyoruz. Aksine yerine getirdiği genel maslahat sebebiyle bu zekâtı veriyoruz.

İkincisine yani bir ihtiyacını gidermek için borçlanan kimseye gelince, bu, ihtiyacını gidermek için ödemek üzere başkasından kendisi için borça alan borçlanan veya ihtiyacı olan bir şeyi satın alıp da onu ödeyecek malı olmayan kimsedir.Borcunu ödeyecek mala sahip olmaması şartıyla, bu kimsenin borcu zekâttan ödenir.

Soru: Bu borçluya, borcunu ödemesi için bizim mi vermemiz daha fazîletli? Yoksa borçlandığı kimseye giderek borcunu ona mı vermemiz daha fazîletlidir?

Cevap:Bu, ihtilaflı bir konudur.Borçlanan kimse, borcunu ödemek ve borçtan kurtulma konusunda gayretli birisi ise ve borcunu ödemek için kendisine verilen malda güvenilir ise, bu takdirde borcunu ödemesi için bu kimseye zekâttan veririz.Çünkü bu, onun için daha gizli ve kendisinden alacaklarını isteyen insanların önünde mahçup edilmekten daha uzak bir davranıştır.

Eğer borçlanan kimse, mallarını ifsad eden savurgan birisi ise ve borcunu ödemesi için zekâttan verdiğimiz maldan ihtiyacı olmayan şeyleri satın alıyorsa, bu takdirde ona zekâttan vermeyiz.Aksine borçlu olduğu kimseye kendimiz gideriz ve ona: Falancanın sana olan borcu ne kadardır? diye sorarız. Sonra bu borcunun hepsini veya imkân ölçüsünde bir kısmını ona öderiz.

Yedincisi: Allah yolunda savaşanlar

Âyette geçen:

الغارمين

"... Allah yolunda savaşanlara ..."

Bundan kastedilen, cihaddan başka bir şey değildir.Bundan, her türlü hayır ve iyilik yolları kastedilir denilmesi, doğru değildir. Şayet her türlü hayır ve iyilik yolları kastedilse idi, âyette geçen:

إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسَاكِينِ وَالْعَامِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ وَفِي الرِّقَابِ وَالْغَارِمِينَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَابْنِ السَّبِيلِ فَرِيضَةً مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ[سورة التوبة الأية: ٦٠]

"Zekâtlar, Allah'tan bir farz olarak, ancak fakirlere, düşkünlere, zekât toplayan görevlilere (memurlara), kalpleri (gönülleri) İslâm'a ısındırılacak olanlara, (hürriyetlerini satın almaya çalışan) kölelere, borçlulara, Allah yolunda savaşanlara ve (muhtaç kalmış) yolculara mahsustur. Allah her şeyi hakkıyla bilendir, hikmet sahibidir." (Tevbe Sûresi: 60)

Hasr (sınırlama) edâtı olan "İnnemâ"nın kullanılmasının hiçbir anlamı kalmazdı. Zirâ hasr edâtının hiçbir fonksiyonu kalmazdı.

Âyette geçen "Allah yolunda" lafzından kasıt; Allah yolunda cihaddır. Bu sebeple Allah'ın sözü yücelsin diye Allah yolunda savaştıkları belli olan mücâhidlere, nafaka ve silah temini gibi ihtiyaç duydukları kadarı zekâttan verilir.Zekâttan onlara silah satın almak da câizdir. Fakat savaşın, Allah yolunda olması gerekir. Allah yolunda cihadı Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- açıklamıştır.

Nitekim Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'e, hamiyet (şövenizm, ırkçılık) ve insanlar kendisini cesur görsünler ve Allah yolundaki makamı görülsün diye savaşan kimse hakkında sorulduğu zaman şöyle buyurmuştur:

[مَنْ قَاتَلَ لِتَكُونَ كَلِمَةُ اللهِ هِيَ الْعُلْيَا، فَهُوَ فِي سَبِيلِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ] متفق عليه

"Kim Allah'ın sözü (İslâm) yücelsin diye savaşırsa, işte o Allah -azze ve celle-'nin yolundadır.(Bunun dışında savaşanlar, Allah yolunda olmazlar)." Buhârî ve Müslim

Bu sebeple ırkçılık veya buna benzer hamiyet duygusuyla vatanı için savaşan kimse, Allah yolunda

savaşan kimse değildir ve bu kimse, Allah yolunda savaşan mücâhidin kazanmış olduğu dünya ve âhiret iyiliklerinden hiçbirisini hak etmez.

İnsanlar kendisini cesur görsünler diye savaşan kimse, cesur ve hangi halde olursa olsun genellikle yerine getirmeyi sevdiği vasıfla vasıflanmış olduğundan dolayı savaşmayı seven kimsedir. Bu da Allah yolunda savaşan kimse değildir.

Allah yolundaki makamı görülsün diye savaşan kimse, riyâ ve şöhret amacıyla savaşan kimsedir. Bu da Allah yolunda savaşan kimse değildir.

Allah yolunda savaşmayan hiç kimse zekâttan almaya hak etmez.Çünkü Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ

"... Allah yolunda savaşanlara ..."

Allah yolunda savaşan kimse, Allah'ın dîni yücelsin diye savaşan kimsedir.

İlim ehli bu konuda şöyle demişlerdir:

"Kendisini dînî ilim öğrenmeye veren ve bütün vaktini buna harcayan kimse de Allah yolunda savaşanlar sınıfına girer. Bu sebeple bu kimseye, nafaka, giysi, yiyecek, içecek, ev ve kitap gibi ihtiyaç duyduğu şeyleri satın alması için zekâttan kendisine verilir. Çünkü dînî ilim, Allah yolunda cihadın bir türüdür.

Hatta İmam Ahmed b. Hanbel -Allah ona rahmet etsin- bu konuda şöyle demiştir:

"Niyeti düzgün olan kimse için, hiçbir şey ilme denk olamaz."

Bu sebeple ilim, İslâm şeriatının hepsinin temelidir.İlimsiz şeriat olmaz.Allah Teâlâ, insanlar adâleti ayakta tutsunlar, dînlerinin hükümlerini ve akîde, söz ve fiil gibi kendileri için gerekli olan şeyleri öğrensinler diye kitabı göndermiştir.

Allah yolunda cihada gelince, o amellerin en şereflisidir.Hatta cihad, İslâm'ın zirve noktasıdır.Bu sebeple cihadın fazîletinin ne kadar büyük olduğu konusunda şüphe yoktur. Fakat ilmin İslâm'daki yeri ve değeri büyüktür.İlmin, Allah yolunda cihaddan sayılmasında hiçbir karmaşık durum sözkonusu değildir.

Sekizincisi: (Muhtaç kalmış) yolcular

Bu kimse, yolda kalmış ve nafakası kendisine yetmemiş yolcudur. Bu kimseye -belde veya ülkesinde zengin de olsa- yaşadığı belde veya ülkesine ulaştıracak kadarı zekâttan verilir.Çünkü o, muhtaç durumdadır. Bu durumda bulunan kimseye: Borç alman ve borcunu ödemen gerekir, demeyiz.Çünkü böyle dersek, onu bu durumda onu borç almaya mecbur kılmış oluruz. Fakat bu kimse, kendisi borç almayı ister ve zekâttan almayı kabul etmezse, bu kendisine kalmıştır.Örneğin Mekke'den Medine'ye giden yolcu birisini bulduğumuzda yolculuk sırasında nafakası kaybolmuş ve kendisi Medine'de zengin olmasına rağmen yanında kendisini oraya ulaştıracak hiçbir şeyi yoksa, bu takdirde ona, Medine'ye ulaştıracak kadar zekâttan veririz. Çünkü onun ihtiyacı budur. Kendisine bundan daha fazlasını vermeyiz.

Zekât verilmesi gereken yerleri öğrendikten sonra bunun dışında kalan genel ve özel kurumlara zekât verilmez. Buna göre, câmi ve mescit yapılması için zekât verilmez. Yol yapımı ve devlet dâirelerini inşa etmek için zekât verilmez. Çünkü Allah Teâlâ zekât verilmesi gereken yerleri zikrederken şöyle buyurmuştur:

[فَرِيضَةً مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ] سورة التوبة من الأية: ٦٠

"... Allah'tan bir farz olarak,... Allah her şeyi hakkıyla bilendir, hikmet sahibidir." (Tevbe Sûresi: 60)

Yani bu taksim etme işi, Allah'tan bir farz olarak gelmiştir.

Sonra şöyle diyebilir miyiz?

Âyette zikredilen sekiz sınıftan her birisine zekât vermemiz gerekir mi? Çünkü sınıflar arasında zikredilen "vav" bağlacı, bunların hepsinin birarada olmasını gerektirir.

Cevap: Bu gerekmez. Çünkü Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Muaz b. Cebel'i -Allah ondan râzı olsun- Yemen'e gönderirken ona şöyle buyurmuştur:

إِنَّكَ تَأْتِي قَوْماً مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ، فَادْعُهُمْ إِلىَ أَنْ يَشْهَدُوا أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَأَنِّي رَسُولُ اللهِ، فَإِنْ أَطاَعُوكَ لِذَلِكَ فَأَعْلِمْهُمْ أَنَّ اللهَ افْتَرَضَ عَلَيْهِمْ خَمْسَ صَلَوَاتٍ فِي الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ، وَإِنْ أَطاَعُوكَ لِذَلِكَ فَأَعْلِمْهُمْ أَنَّ اللهَ افْتَرَضَ عَلَيْهِمْ صَدَقَةً تُؤْخَذُ مِنْ أَغْنِيائِهِمْ فَتُرَدُّ فِي فُقَرَائِهِمْ [رواه البخاري ومسلم]

“Hiç şüphe yok ki sen, ehl-i kitaptan olan insanların yanına gidiyorsun. Onları (ilk önce) Allah’tan başka hakkıyla ibâdete lâyık hiçbir ilâhın olmadığına ve benim Allah'ınelçisi olduğuma dâvet et. Sana bu konuda itaat ederlerse, Allah’ın, onlara günde beş vakit namazı farz kıldığını bildir. Sana bu konuda itaat ederlerse, Allah’ın, zenginlerinden alınıp fakirlerine verilmek üzere zekâtı farz kıldığını onlara bildir.” (Buhârî ve Müslim)

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- burada bir sınıftan başkasını zikretmemiştir. Bu da, âyette Allah Teâlâ'nın hak eden yönleri açıklamıştır. Yoksa zekâtın zikredilen bütün bu yerlere paylaştırılmasının farz olduğunu belirtmemiştir.

Bu sekiz sınıftan hangisine zekâtın verilmesi daha yerinde olur? denirse, şöyle deriz:

İhtiyacın daha çok olduğu yere zekâtın verilmesi daha yerinde olur.Çünkü âyette zikredilenlerin hepsi bu vasfı (zekât almayı) hak etmişlerdir. Bunun içindir ki Allah Teâlâ âyette onlarla başlayarak şöyle buyurmuştur:

إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسَاكِينِ وَالْعَامِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ وَفِي الرِّقَابِ وَالْغَارِمِينَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَابْنِ السَّبِيلِ فَرِيضَةً مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ [سورة التوبة الأية: ٦٠]

"Zekâtlar, Allah'tan bir farz olarak, ancak fakirlere, düşkünlere, zekât toplayan görevlilere (memurlara), kalpleri (gönülleri) İslâm'a ısındırılacak olanlara, (hürriyetlerini satın almaya çalışan) kölelere, borçlulara, Allah yolunda savaşanlara ve (muhtaç kalmış) yolculara mahsustur. Allah her şeyi hakkıyla bilendir, hikmet sahibidir." (Tevbe Sûresi: 60)

Yine de en iyisini Allah Teâlâ bilir.

Bkz: "Mecmû'u Fetâvâ İbn-i Useymîn"; c: 18, s: 331-339